

Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname

**Thema-dag "Duurzaam toerisme in Suriname"
Maandag 19 oktober 2009, op het Berg en Dal resort, Suriname
Dagvoorzitter: Henna Draaibaar
Notulisten: Anton de Kom Universiteit**

Op 19 oktober 2009 heeft Stichting d'ONS een seminar georganiseerd dat een vervolgvacature is op het succesvolle congres 'Duurzame Ontwikkeling Suriname'. Dit congres vond plaats op 29 en 30 mei 2008 in Paramaribo. In het seminar 'Duurzaam toerisme' stonden een drietal vragen centraal:

1. In welke mate biedt de sector 'duurzaam-toerisme' potentie voor duurzame ontwikkeling in Suriname?
2. Wat zijn de kansen? Wat zijn de bedreigingen en wat is nodig om dit te realiseren?
3. Wat zijn de aanbevelingen aan de Surinaamse regering, het bedrijfsleven en NGO's?

Tijdens dit seminar is getracht antwoord op boven gestelde vragen te geven.

Wanneer is er sprake van duurzaam toerisme?

Van duurzaam toerisme is sprake indien aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- De overheid draagt zorg dat de aanwezige faciliteiten verbeterd zijn: wegen, afvalverwerking, duurzame energie, e.d. en zorg draagt dat de noodzakelijke samenwerking tot stand komt.
- Ondernemers krijgen de mogelijkheid om de faciliteiten op elk gebied te verbeteren en uit te breiden: hotelbedden, reisfaciliteiten, programma's, duurzaam voedsel enz.
- Financieringsvormen zoals microkrediet, maar zeker ook mesokrediet zijn hierbij noodzakelijk.

Duurzaam toerisme in Suriname

Op maandag 19 oktober werd er te Berg en Dal een seminar georganiseerd met als thema 'Duurzaam toerisme'. Het doel van dit seminar was om verschillende 'stakeholders' bij elkaar te brengen teneinde te brainstormen over duurzaam toerisme als een potentiële sector voor duurzame ontwikkeling in Suriname. Tijdens de workshop werden door een zevental organisaties presentaties gegeven. Hierna volgde een discussieronde waarin aanbevelingen werden gedaan ten aanzien van de belangrijkste zaken die aangepakt moeten worden in het kader van het vergroten van de ontwikkeling van het duurzaam-toerisme in Suriname.

**Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname
(d'ONS)**

Lambertus Hortensiuslaan 66 1412 GX Naarden

T: 035-6953405 IBAN: NL08 INGB 0673 6254 94 KvK: 32119940

Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname, afgekort d'ONS, is een Nederlands-Surinaams netwerkorganisatie die zich ten doel heeft gesteld de uitwisseling van kennis en ervaring tussen beide landen te bevorderen alsook ondernemers uit de sectoren toerisme, landbouw en energie te stimuleren tot ondernemerschap middels de ondersteuning van het opstarten van concrete projecten. Het Bestuur van de stichting evenals de Raad van Advies bestaat 50% uit Surinamers en 50% uit Nederlanders. Het initiatief van Stichting d'ONS geniet eveneens de ondersteuning van de Surinaamse ministers Rusland, Marica, Amarello en van Ravenswaaij. Het belangrijkste uitgangspunt van de Stichting is om de verschillende betrokkenen uit het bedrijfsleven, de overheid en de NGO's ertoe te bewegen de handen in elkaar te slaan voor het verkrijgen van goede resultaten.

Uitgangspunten voor Duurzaam Toerisme in Suriname, is dat het land zich vooral moet richten op:

- Behoud van de natuur en het culturele erfgoed;
- Stimuleren van de economische ontwikkeling;
- Creëren van werkgelegenheid;
- Reduceren van de negatieve effecten die de ontwikkeling van de verscheidene activiteiten op het milieu teweeg brengt.

Potenties die Suriname voor de ontwikkeling van duurzaam eco-toerisme biedt zijn onder anderen:

- Het tropisch regenwoud met een enorme diversiteit aan boomsoorten, vogels, vissen etc.;
- Het cultureel historisch erfgoed;
- Vele vluchten van de KLM en de SLM naar Suriname;
- Suriname maakt deel uit van het aantrekkelijke Caricom-gebied;
- De samenwerking tussen verscheidene ketenpartners;
- Gepensioneerden in Nederland die zich in Suriname willen of vestigen.

De **bedreigingen** hebben meer betrekking op:

- De infrastructuur van de toerisme-sector;
- Onvoldoende samenwerking tussen verschillende ketenpartners;
- Het ontbreken van noodzakelijke regelgeving (kaderwet) m.b.t. duurzame toerisme.

Voor de realisatie van duurzaam ecotoerisme in Suriname is een integrale benadering heel belangrijk en is het noodzakelijk dat er een goed ketenonderzoek plaatsvindt en gewerkt wordt aan de verbetering van faciliteiten, afvalverwerking, duurzame energie, het aanbieden van meerdere financieringsvormen, de ontwikkeling van goede marketingstrategie en een toerismewet.

**Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname
(d'ONS)**

Lambertus Hortensiuslaan 66 1412 GX Naarden

T: 035-6953405 IBAN: NL08 INGB 0673 6254 94 KvK: 32119940

De Kersten Groep, een koploper op het gebied van duurzaamheid in Suriname, heeft in het District Brokopondo het Berg en Dal resort opgericht en tracht middels dit project een positieve bijdrage te leveren aan de duurzame ontwikkeling van het ecotoerisme in Suriname. Door de opzet van dit eco-resort is er namelijk een einde gemaakt aan de illegale houtkap welke binnen het gebied plaatsvond. Tevens is er een einde gebracht aan grind- en zandafgravingen, illegale en criminele activiteiten en verval van het culturele erfgoed. 2500 ha gebied is sinds concessievrij en er wordt gewerkt aan het preservieren van de oude plantage.

Van januari tot en met september 2009 hebben al 22000 bezoekers het eco-resort bezocht, welke aantal verwachtbaar zal stijgen met de asfaltering van de Afobakkaweg. Daarnaast bestaat de mogelijkheid van 'Carbon Offsetting Schemes'.

De uitdagingen en bedreigingen waarmee de ecotoeristische sector in Suriname echter te kampen heeft hebben grotendeels betrekking op:

- de lage prioriteit die de overheid aan de ontwikkeling van ecotoerisme geeft;
- het ontbreken van substantiële interne fondsen;
- de gevolgen van de internationale crisis;
- de niet gereguleerde goudwinningactiviteiten;
- culturele versus service standaard attitude.

Wanneer naar de competitiviteit index wordt gekeken, blijkt Suriname uit 133 landen op de 99^e plaats te staan. Suriname doet het helemaal niet slecht vergeleken met Costa Rica en Jamaica. Het blijkt dan heel duidelijk dat de overheid veel meer aandacht moet gaan besteden aan de ontwikkeling van de ecotoeristische sector, verbetering van de infrastructuur, adequaat beleid en regelgeving binnen de sector en vlotte visabeleid. De laatstgenoemde wordt binnen de heersende bureaucratie als de grootste barrière ervaren.

Conservation International benadert duurzame ontwikkeling en ecotoerisme vanuit het conserveringsaspect. Het Centraal Suriname Natuurreservaat werd in 1998 ingesteld. Tijdens de eerste toerisme-workshop in 2000 werden drie prioriteitsgebieden geïdentificeerd t.w. Raleighvallen, Boven-Suriname en Paramaribo. Binnen het Raleighvallengebied heeft Conservation International (CI) een overeenkomst met de Kwinties gesloten om hun eigen opzet voor ecotoerisme te linken met die van CI.

Te Kwamalasamutu is men bezig met de ontwikkeling van 18000 ha Werephai beschermd gebied en een beheersplan. De Werephai grotten zijn in principe zes huizen met 300-400 rotstekeningen. In 2000 werd het geheel aangeboden aan de Surinaamse overheid. Een haalbaarheidsonderzoek heeft uitgewezen dat de kosten voor toerisme in dit gebied te hoog zijn. CI ondersteunt de lokale gemeenschap in het onderhouden van een gezond ecosysteem in Werephai. In samenwerking met de Yale Universiteit zijn er trainingen geweest en gedurende een twee jaar durend proces is getracht om de mensen te onderrichten wat ecotoerisme precies inhoudt en de impact ervan op hun dagelijks leven. De trainingen hadden voornamelijk betrekking op een goed beheer van de gemeenschaps eco-lodge Iwana Saamu en de ontwikkeling van arts en crafts. De mensen maken mooie producten met Mara Mara (kraalproducten).

**Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname
(d'ONS)**

Lambertus Hortensiuslaan 66 1412 GX Naarden

T: 035-6953405 IBAN: NL08 INGB 0673 6254 94 KvK: 32119940

Kwaliteitsecotoerisme (duurzaam toerisme) in het binnenland van Suriname vereist:

- Een grondige analyse van de toeristische branche.
- Goede kennis van ecologie en de biodiversiteit van het gebied.
- Goede wet- en regelgeving op het gebied van toerisme.
- Goed strategisch plan met prioriteitskeuzen.
- Infrastructuur aangepast aan het niveau van de mensen.
- Lange termijnbegeleiding.
- Koppeling van opbrengsten aan gemeenschapsontwikkeling en ecologische diensten.

De uitdagingen hebben betrekking op:

- Gebrek aan algemene visie over toerisme: teveel gevestigde ideeën, geen vernieuwingen, geen regelgeving, geen certificering
- Ecotoerisme wordt vaak verward met natuur- of avontuurtoerisme.
- Gebrek aan goed-management op toeristische locatie: geen discipline, onderhoud, schoonmaak.
- Projecten worden toch beschouwd als CI projecten.

Welke zijn de 'lessons learned' van CI:

- Financiering van infrastructuur: gemeenschappen hebben onvoldoende middelen en zien die niet als eigen input of investering. Donoren zijn niet bereid tot financiering indien geen eigen input
- Kosten voor brandstof en transport zijn heel erg hoog
- Begeleiding kan heel lang duren
- Beheer van effectief, efficiënt kwaliteitstoerisme door de gemeenschap zelf is niet mogelijk op korte termijnconcessie overeenkomst
- De taal is een probleem bij het communiceren. Het Sranantongo is niet vanzelfsprekend de 'lingua franca'
- Cultuurbehoud en ontwikkeling van toerisme: wat wordt behouden, wie bepaald en wie kiest
- Kort durende ontwikkelingsprojecten met de gemeenschap is niet mogelijk gelet op de projectontwikkeling, donoreisen, project implementatie monitoring en Free Priority Inconsent
- Tijd en planning in de gemeenschappen zijn anders: eigen afspraken en werkschema's worden niet nagekomen waardoor stagnatie ontstaat
- Capaciteitsversterking van gemeenschappen is complex en moet geschoeid zijn op lange termijnplanning; hiervoor is een enorme investering nodig
- Projectimplementatie wordt gehinderd door bureaucratie en operationele rompslomp; goede afspraken vooraf nodig; geen operationele wijzigingen tijdens de uitvoering
- Gemeenschappen hebben geen begroting voor natuurbehoud, capaciteitsopbouw, marketing, begeleiding over langere termijn, marketing.

**Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname
(d'ONS)**

Lambertus Hortensiuslaan 66 1412 GX Naarden

T: 035-6953405 IBAN: NL08 INGB 0673 6254 94 KvK: 32119940

Het NIMOS is het instituut dat erop moet toezien dat een milieu effecten analyse (MEA) moet worden uitgevoerd. Een MEA is nodig voor het reguleren van de ontwikkeling in de sector aan de hand van minimale voorwaarden met nadruk op duurzame ontwikkeling. Het doel van de MEA is het voorspellen, verminderen en/of vermijden van potentiële negatieve effecten op het milieu en het stimuleren van de positieve effecten. Er zijn MEA richtlijnen in voorbereiding voor de aquacultuur, plantageprojecten, toerisme en veeteelt. MEA kent drie categorieën: A (MEA verplicht), B (MEA of andere milieudocumenten) en C (geen MEA nodig). Toerisme activiteiten vallen onder categorie B. Er zijn vijf fasen in MEA: screening, scoping, analyse, beoordeling en besluitvorming. De totale duur van het proces bedraagt 155 dagen. Tijdens de fase van publieke participatie moeten er gesprekken worden gevoerd met de dorpsgemeenschappen waarbij er uitleg moet worden gegeven van de voorgenomen activiteiten. De gemeenschappen moeten in de gelegenheid worden gesteld om ideeën en/ of alternatieven aan te kunnen dragen. Het NIMOS geeft advies aan de vergunning verstrekende instantie. Als een MEA niet verplicht is hoeft het advies niet te worden opgevolgd. In de wet is er tot dusverre geen enkele maatregel om touroperators te reguleren. Als gemeenschappen zich niet houden aan gemaakte afspraken wordt de haalbaarheid van projecten geminimaliseerd. Heel belangrijk is het om te gaan naar standaarden.

De kleine ondernemer beziet het bezoeken van ecotoeristische oorden als een aangelegenheid die voor de doorsnee Surinaamse burger niet te betalen is. In de nabijheid van Paramaribo zijn er plekken waar de biologische, ecologische, natuurhistorische en cultuurthema's wel behandeld kunnen worden. Dit zou bereikt kunnen worden middels een boottocht over de Coropina-kreek die gelegen is ongeveer 40 minuten vanuit Paramaribo. Het varen in de kreek is een magische ervaring om te horen, zien, ruiken en te voelen. De kreek leent zich uitstekend voor milieueducatie voor iedereen met heel in het bijzonder schoolkinderen.

De Vereniging Surinaams Bedrijfsleven (VSB) bekijkt ecotoerisme voornamelijk vanuit de bril van het verschaffen van werkgelegenheid. In het kader van ecotoerisme moet er een balans gevonden worden tussen het beschermen van de natuur, het respecteren van lokale culturen en de profijten die de sector biedt aan lokale gemeenschappen. In het kader van ecotoerisme heeft Suriname producten aan te bieden. Er zijn ruim 85000 personen werkzaam in deze sector (hotels, touroperators, reisbureaus). De sector biedt een enorme potentie aan werkgelegenheid. In het jaar 2008 bezochten ruim 175000 toeristen Suriname en de opbrengsten bedroegen ruim US\$25 miljoen exclusief ticket en accommodatie. Op verschillende niveaus wordt er ook educatie verzorgd op het gebied van toerisme en ecotoerisme. De uitdagingen binnen de sector hebben betrekking op de taalbarrière, datgene wat er te bieden is, het financieringsbeleid en mensen die willen beginnen. Toerisme moet niet gezien worden als een ontwikkeling, maar als een 'business' die gedraaid moet worden waarbij er verdiend wordt terwijl de mens en het milieu niet worden vernietigd.

**Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname
(d'ONS)**

Lambertus Hortensiuslaan 66 1412 GX Naarden

T: 035-6953405 IBAN: NL08 INGB 0673 6254 94 KvK: 32119940

De Kamer van Koophandel en Fabrikanten geeft aan dat duurzaamheid gekoppeld is aan geld. Het gaat om investeringen in het land en daarbij verdiensten. Centraal hierbij is dat er geïnvesteerd moet worden in productontwikkeling en de strategieën die ontwikkeld moeten worden om het product te verkopen. Een randvoorwaarde voor duurzame ontwikkeling is het tact houden van 'business'. Voor elke economische ontwikkeling zullen offers gebracht moeten worden. Heel belangrijk is het om vast te stellen welke perceptie wij als land van zaken hebben en waarin wij willen investeren. Wat willen we hebben? Willen we verder doorgaan met mijnbouwactiviteiten die nadelige effecten hebben? Daarnaast moet er een rationele benadering zijn waarbij zaken als grondrechten ook in beschouwing moeten worden genomen. Tevens moet er ook gepraat worden met 'stakeholders' als 'share holders' en hoe de verschillende sectoren met elkaar gaan samenwerken. Het maken van duidelijk regelgeving is een noodzakelijk vereiste. De dingen moeten goed worden vastgelegd. Er is te weinig 'enforcement' van een aantal wetten. Het basisproduct dat wordt ontwikkeld moet goed zijn en de beste prijs moet hiervoor worden gevraagd als we rijk willen worden. Voor het ontwikkelen van ecotoerisme in Suriname moet er gewerkt worden aan het sterk maken van de omgeving en de investeringssector. Cruciaal is echter dat wij als 'stakeholders' goed moeten definiëren wat wij precies willen hebben.

**Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname
(d'ONS)**

Lambertus Hortensiuslaan 66 1412 GX Naarden

T: 035-6953405 IBAN: NL08 INGB 0673 6254 94 KvK: 32119940

Aanbevelingen die naar voren kwamen tijdens de discussie

- Het ontwikkelen van een goed beleid voor de sector ecotoerisme;
- Verbetering van de toerisme-infrastructuur;
- Regelgeving: duidelijke wetten voor het kunnen plegen van *'enforcement'*;
- Investerings: dit moet samen met partners geschieden (NGO's, internationale donoren). Er moet wel naar gewerkt worden om gepleegde investeringen eruit te halen. De *'mind setting'* speelt een heel belangrijke rol m.b.t. economische haalbaarheid;
- Marketing: duidelijke strategieën ontwikkelen, interessant maken bij de promotie van Suriname;
- Productontwikkeling: wat willen we de toeristen precies aanbieden. Kwaliteitsproducten aanbieden. Suriname moet bereid zijn om miljoenen te investeren om miljoenen terug te krijgen;
- Versterking van het institutionele kader: overheid, bedrijfsleven, dorpsgemeenschappen. Het institutionele kader moet duidelijk in kaart worden gebracht;
- Optimale samenwerking: hoever gaat men en welke prioriteiten worden gesteld? *'Branding'* van het land is een gebeuren van allen. Het heeft gevolgen als besloten wordt om groen te *'branden'*. Is het bedrijfsleven daarvan op de hoogte en in hoeverre wil zij dat? Bij *'branding'* van het land hebben alle sectoren er baat bij. De gedachte van *'branding'* is heel goed. Het zijn de uitvoerders van de gedachte die het veelal laten afweten. Het is een kwestie van toewijding om te komen tot optimale samenwerking. In dit kader moet gedacht worden aan zo jong (*'mind setting'*) als mogelijk beginnen;
- Het toepassen van *'best practices'* is een belangrijk vereiste binnen de sector;
- Het doorlopen van verschillende fasen: inventarisaties en strategie ontwikkeling;
- Duidelijke zonering van gebieden in het kader van landbestemmingsplannen;
- Promotie: behandeling van de toerist als klant, welke standaarden worden nageleefd;
- Visumbeleid: binnen de heersende bureaucratie wordt het gevoerde visumbeleid naar toeristen toe als één van de grootste barrières ervaren binnen de ontwikkeling van de sector ecotoerisme.

De groep die duurzaamheid nastreeft wordt steeds groter. Als land moet Suriname duidelijk vaststellen als zij aan ecotoerisme wil verdienen, waardoor het duurzaam wordt of dat zij een sociaal project wil zijn. Duurzaam ecotoerisme is een verkoopbaar label voor mensen, die een ruim budget hebben. Het leent zich ook bij uitstek voor het verschaffen van werkgelegenheid en het minimaliseren van de trek van mensen naar de stad in het kader van het zoeken naar een baan. Het aspect beleid kon echter op de workshop niet ten volle worden belicht vanwege het ontbreken van de nodige beleidsmakers. Duurzaam toerisme is een lange termijnplanning teneinde iets positief naar voren te brengen voor Suriname.

**Stichting duurzame Ontwikkeling Nederland Suriname
(d'ONS)**

Lambertus Hortensiuslaan 66 1412 GX Naarden

T: 035-6953405 IBAN: NL08 INGB 0673 6254 94 KvK: 32119940